

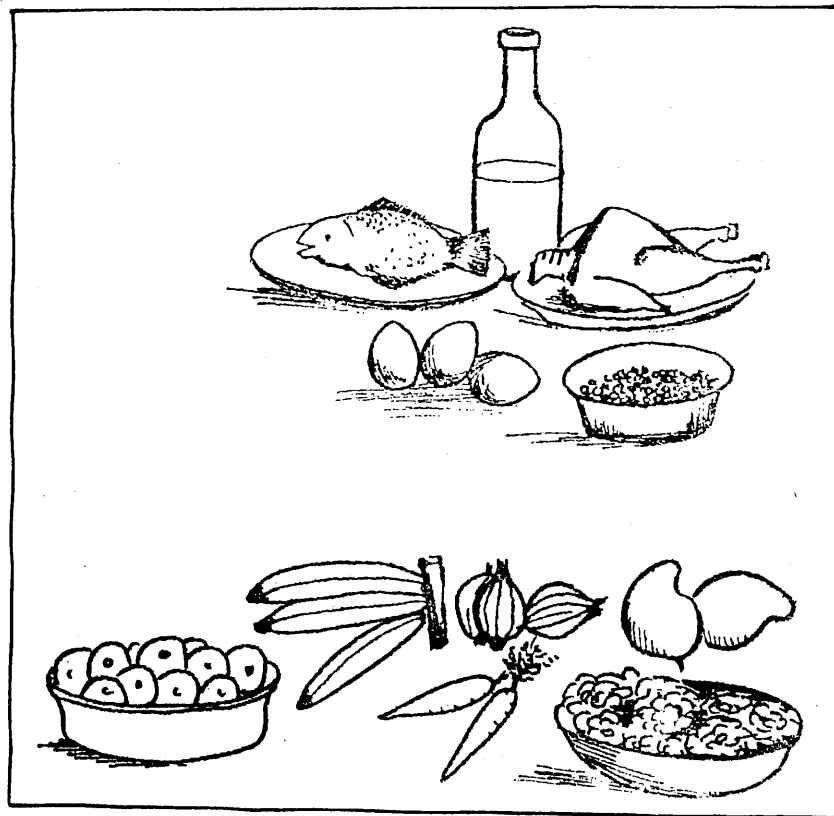
DENBAYA KA DUMUNIW



DNAFLA - ODIK -

MALI - 1993.

DENBAYA KA DUMUNIW



AN KA DUMUNI

A k'a don ko:

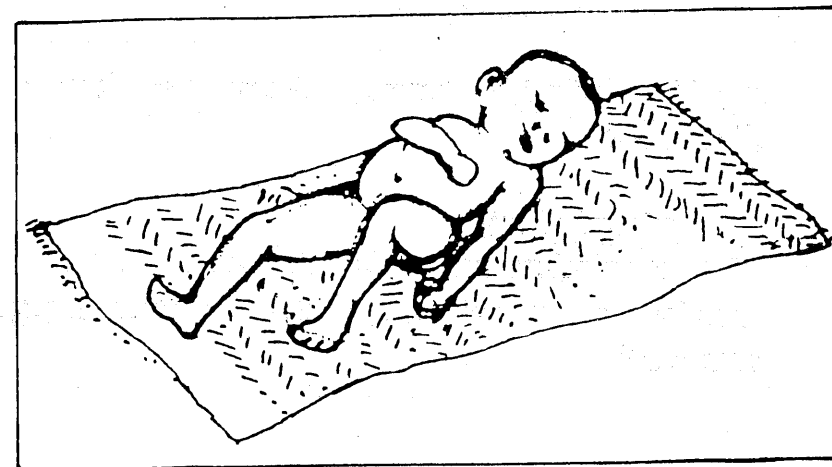
- Kenya te soro baloko numan ko
- dumuni kulu saba bee do ka kan ka soro denbaya ka dumuni na walasa a be ke balo nafama ye

- An ka to ka dumuniw falenfalen, an kana to dumuni suguya kelen don kan.
- Denmisenninw, musokonomaw, banabaatow ni baarakelaw ka kan ka balo ka je.
- Dumuni suguya ka ca. U be nafa min je farikolo ye, o de y'u tila dumuni kulu saba ye.

- kulu do be mogo kolo don ka je, k'i seme dilan, k'i joli caya (sogo, jega, nono);

- kulu do be funteni ni barika don fari la. Olu ye jo, malo, kaba;

- kulu do fana be mogo tanga bana ma. Olu ye : namasaw, tamati, lenburubaw.



Den minnu ma kalo wɔɔɔ sɔɔ

Ni fɛn ninnu mɔna, i b'u ji sensen tɛmɛ na k'u di denw ma. Mɔniji bɛ se ka tobi a ji la. Wa a bɛ se ka bila nɔnɔ fana nɔ na.

Den kalo kɔnɔntɔn fo a kalo tan

Denbaya ka naji bɛ se ka di den ma, nka foronto kana kɛ a la. Ni den delila najiw la, an bɛ se ka dumuni dɔw dɔɔnin-dɔɔnin d'a ma :

Sɛfanw

sogo, jɛgɛ

kɔmitɛɛ walima woson terekelen,

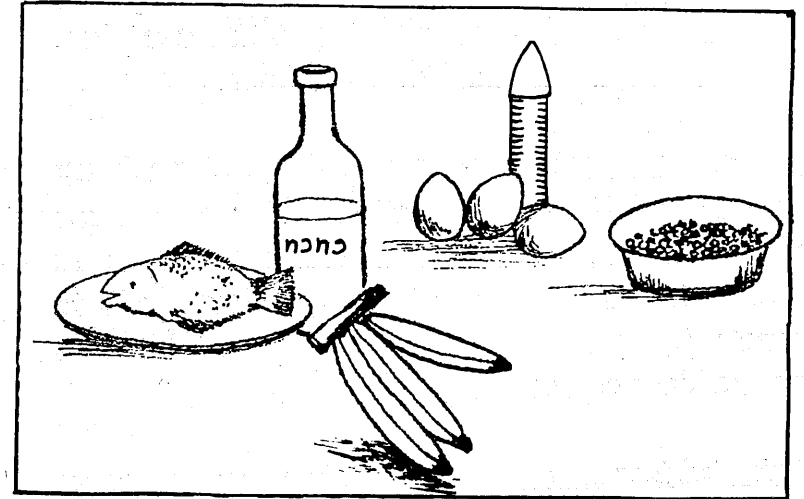
kuw

ani finiw.

An k'an kolɔsi : Dumuni girinw man kan ka di den ma.

nininkaliw :

Munna nabuluw ka kan ka tobi ka di den ma ?
Den kalo tan ni saba bɛ se ka sɛfan walima jɛgɛ dun wa ?



Den dabo dumuniw

nuguw : nugubuluw jalen k'u mugu bɔ, o ka fisa den ma kɔsɛbɛ.

A bɛ se k'a wuli k'a ji di den ma walima k'a kɛ den ka na na.

nugumugu dicogo den ma.

Den kalo wɔɔɔ

Kafeminkudunin jɛ kelen bɛ kɛ den ka mɔni tobito la.

Den kalo wolonwula

Kuduba jε kelen bε kε den ka dumuni tobito la.

Nakofenw : Nakofenw ka fisa den ma. U bε balo lase den fari ma, minw bε den kolo don. Nka u suguyaw ka kan ka falen-falen.

Ni naji bε tobi den ye : I bε nsiranabulu doonin walima jobulu doonin walima banankubulu, wosonbulu walima tigabulu doonin ta, ka nakofen do fara o kan i n'a fo tamati, jε gan, jaba walima fen werew k'o tobi k'o mo k'o ji di den ma.

Naji tobigogo : I bε nabuluw ni nakofen kenew ta.

farabotaw tε woro fo n'u tobi tuma sera, u timiya kana taa fiƚε fe.

U bε ko, nka u tε daji, o fana b'u kogow b'u la.

U bε tige, k'u tobi jisuma na kogo tε k'u la

U bε tobi fo k'u ji geren-geren doonin

N'u moonna tuma min, i bε kogonin k'u ji la.

Dumuniw lamarali

Dumuni ka kan ka lamara ka jε walasa a kana tiƚε. A ka kan ka mara yoro saniyalen, sumanen ani yoro jalan na, fiƚε b'a fili yoro min na.

Buguriw man kan ka don a la. jinew ni fenƚenemaw man kan ka se a ma.

Dumuniw maracogo

Wusuli : N'i bε jεge walima sogo wusu,

- i bε sogo tige-tige, k'a da dibi jirima walima negema do kan, ka tasuma doonin-doonin don a koro. O funteni b'a wusu.

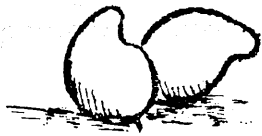
- i bε jεge koro fara k'a bo bo, k'a ko k'a jε, k'a da dibi kan. Tasuma funteni b'a wusu.

Jali : Sogo, jεge, jiridenw ni nakofenw bε ja tile la, nka u bε ko sanni k'u ja.

Jiridenw ni nakofenw bε dulon segin do koro wali k'u meleke fura do la. U bε bila yoro sumayalen na, fiƚε b'a fili yoro min na.

Dali kogo la: I be kogo garamu keme fila ni bi duuru ta sogo kilo duuru kama.

I be sogo tige-tige k'a da kogo in na tile fila kono ka tila k'a dulon juru la sanfe. I be kogo k'a la tugun ka tila k'a dulon fo k'a ja (dokokun saba walima naani), nka dimogow kana da a la.



Mangoro konfitiri

I be mangoro monen worlen ta k'a kolo bo a la, k'a tige k'a misenya, k'a su ji wulilen na miniti kelen, k'a bo k'a bila a ka sumaya. N'a sumayara i b'a pese.

Mangoro kilo kelen o kilo kelen sukaro kilo tilance de be ke o la, ka soro k'a tobi tasuma doonin kan fo k'a geren-geren.

N'a gelayara i b'a jigin k'a bo ta kan k'a ke fuganbuwati walima fugantasa kono k'a datugu ka soro ka mara sumaya yoro sumanen na.



Lenburuba konfitiri

I be lenburuba ko k'a tige-tige, k'a su ji kalan na miniti duuru, k'a bo k'a kolow bo a la, barisa olu b'a kunaya, k'a pese. Lenburuba kilo kelen o kilo kelen sukaro kilo kelen be ke o la.

I be ji doonin ke sukaro la k'a yeelen, ka soro ka lenburuba in k'o la, ka lenburuba fara fitinin fana k'a la.

A be tobi doonin-doonin ta kan fo lere kelen, k'a bila a ka sumaya su kelen, ka soro ka segin k'a tobi tuguni o duguje lere tilance. A be mara i ko mangoro.

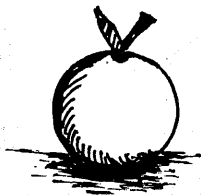


Tamati geren konfitiri

Tamati kilo kelen o kilo kelen sukaro kilo kelen be ke o la.

I be tamati wooro ta, k'u tige-tige naani naani ye k'u kisew bu la, ji were je fila be ke sukaro in na k'a yeelen tasuma kan.

N'a ye tobili damine, i be tamati ni lenburukumunin ceci k'a la k'a lamaga.



- Lenburuba jeele

Lenburubaji litiri kelen ta ka lenburukumunin fila walima saba ji fara o kan.

- Lenburuba ji litiri kelen o kelen sukaro kilo kelen be ke o la k'o tobi fo miniti bi duuru.

- N'i ye jelen ta ni dumunikudu ye n'a wulila ka jigin, o koro ye k'a mona.

Buyaki jeele :

Buyakiw ko k'u tige-tige, ka ji were je kelen k'u kan k'u kalaya walasa k'u ji bo, k'u sensen teme na.

Sukaro kilo kelen de be ke buyakiji litiri kelen na, k'o kalaya ka to k'a lamaga ni mununan ye fo ka sukaro yeelen, k'a ke poti koro k'a sigi tile la fo lere duuru walima wooro, o ko k'a datugu.

A be mara sumayayoro la k'a tanga yeelen ni yoro jiginnen ma.

nininkaliw :

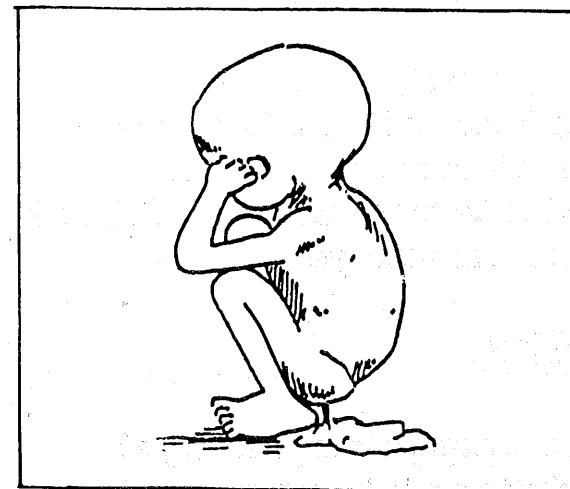
1 - Munna an be dumuniw lamara?

2 - A' ye jagon ladi dumuni maracogow kan

3 - Munna an ka kan ka dumuniw tanga dimogow ma?

4 - A' ye jagon son hakilila legimuw ni jiridenw maracogo kan aw fe.

5 - Aw be dumuni mara suguya jumenw don?



Balokojuguya

Farafinna balokojuguya be denmisen caman mine. Balokojuguya ye mun ye?

Ni den tɛ dumuni sɔrɔ ka fa, walima ni dumuni nafamaw t'a ka balo la i n'a fɔ sogo, nɔnɔ, legimuw, den tɛ bo a yɛrɛ la jooɔa.

A ka banaw bɛ caya, a bɛ fasa a tɛ mɔdiya. Balokojuguya ye suguya fila ye :

Serebana : a bɛ fɔ fana ko dabolibana farisa. Bana in bɛ denw minɛ. O tuma de la, ni sinji tigera den na, ni balo nafamaw ma sɔrɔ ka bila sinji nɔ na dɔrɔn den bɛ bana.

Serebana taamasiyɛnw :

- Den kɔnɔ bɛ boli, a bɛ fasa, a senw bɛ tɔntɔn, a fari n'a kunsigi jɛ bɛ falɛn.

O tuma fo den ka taa dɔgɔrɔsɔ la. A balo bɛ kɛ sogo, jɛgɛ, nɔnɔ ni fanw ye.

pininkaliw :

- 1 - Balokojuguya kun ye mun ye ?
- 2 - Dabolibana in bɛ dɔn cogo di ?
- 3 - Denba bɛ mun kɛ walasa ka bana in kunben ?

2. - **Fasa** : Balokojuguya jugumanba de ye fasa ye.

Dumunifɛn minnu bɛ kolo dɔn ka jɛ ka sɛmɛ dilan ka joli caya ani hadamaden tɛ labo dumunifɛn sinw ko, olu si tɛ den farikolo la tuguni. Bana in bɛ dɔn cogo di ?

- . den bɛ fasa, a tɛ bo a nɔ na, wa a tɛ mɔ,
- . fari nɔpɔsɔnɔpɔsɔnɛn bɛ nɔrɔ kolow la,
- . den bɛ kɛ i ko mɔgɔkɔrɔnɛn. O tuma n'an

b'a fɛ den ka balo

f'o ka taa lada dɔgɔrɔsɔ la.

Kunbɛncogo

ka den balo ka jɛ

k'a girinya kolɔsi

ka taa ni den ye sɔn Pemi walima dɔgɔrɔsɔ la

k'a lajɛ ni bana t'a la.

Kulu fɔlɔ

Farikolo donni ka jɛ

Sogow : misi, saga, ba, sɛ

kami, nsonsannin

Kungokɔnɔsogo

Jɛgɛkɛnɛ, jalan, wusu

Jɛgɛmugu

Fɛn pɛnɛmaninw

ntumuw, bubaaw, nbirinw

ntɔnw, kɔnɔw

nɔnɔkɛnɛ, nɔnɔkumun

mugu

fanw

legimuw

sɔ, tiganinkuru

tiga

Kisɛw : jɛ, nɛrɛ.

kulu filanan

Funteni ni barika

Tuluw : ntentulu, tigatulu, situlu, kɛn

ɲɔw : kaba, keningɛ, malo, sɔ, alikaama

kuw : Bananku, wɔson, kɔmitɛrɛ, ku,
dana

Sukaro : di, timinkala, namasa, sukaro.

Kulu sabanan

Tangali

Kɔgɔw

Kalisiyɔmu : nɔnɔ, nabuluw nɔnɔmafɛnw

Nɛgɛ : biɲɛ, sogobilen, fanw, jɛgɛw,
epinari, ɔɔɲɔn

Witaminiw

Nabulu fɛn o fɛn bɛ dun : supɔmɛ, sɔ,
karɔti, tamati, nkɔyɔ, gan

Iridenw

manje, mangoro, buyati, lenburuba,
lenburukumunin, si, jabibi
nsaban.